

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний авіаційний університет

НАУКА І МОЛОДЬ

ГУМАНІТАРНА СЕРІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 10

Київ 2010

ЗМІСТ

ПОВІТРЯНЕ І КОСМІЧНЕ ПРАВО

<i>Актуальні питання державотворення та праворозуміння</i>	3
<i>Актуальні питання приватного права</i>	3
Галкіна О.В. Правове регулювання атестації працівників	3
Книр Ю.В. Основні колізійні прив'язки у сфері міжнародної купівлі-продажу товарів	7
Молодід В.Ю. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності	11
<i>Сучасні аспекти державотворення та праворозуміння</i>	
Веремчук Н.А. Авіаційні роботи в сільському господарстві	15
Вертузасва І.М. Конкуренція: стан ринку чи процес змагальності?	19
Милашевська Ю.О. Правове регулювання обмеження монополізму	23
Середа С.В. Евтаназія: правове регулювання та доцільність дозволу в Україні	27
Тимкович І.І. Порівняльно-правова характеристика виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів	31
<i>Актуальні питання повітряного, космічного та екологічного права</i>	
Яцишин Р.В. Організаційно-правові засади діяльності автомобільного транспорту	35
<i>Актуальні питання кримінально-правового та адміністративно-правового захисту прав людини</i>	
Чайка Я.В. Особливості провадження у справах про злочини неповнолітніх: деякі проблемні питання	39

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Актуальні проблеми розвитку міжнародного права</i>	43
Масол С.В. Принцип субсидіарності у праві Європейського союзу	43
Черкашин П.С. Проблема гармонізації законодавства України та міжнародного права у сфері протидії тероризму	48

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА

<i>Особистість у соціальних практиках інформаційної ери</i>	52
Єрешко О.О. Характер сімейних взаємовідносин у дитячих будинках сімейного типу	52
Кравчук Т.В. Особливості уявлення про психолога у майбутніх фахівців	56
<i>Мова як соціокультурний феномен</i>	60
Коробка М.В. Збереження образності в перекладі Британської поезії українською мовою ...	60
Охріменко О.С. Мова жестів як особлива форма комунікацій повсякденного життя міських жителів англії XI–XV ст.	64
<i>Суспільство: Україна в контексті сучасних глобалізаційних процесів</i>	68
Буганова К.В. Роль ЗМІ у формуванні позитивного іміджу України	68
Строцька Ю.П. Сенс людського життя як філософська проблема	72
Абисова М.А. Плюралістичний порядок постсучасного суспільства	76
Трофименко М.В. Антиглобалістський рух: Європейський вимір	80
Качинська Н.О. Законодавчі засади іміджевої політики держави: Український досвід	84

**ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИРОБНИЧОГО
І ОБСЛУГОВУЮЧОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ**

Стаття присвячена порівняльно-правовій характеристиці виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів, детально проаналізовано як спільні, так і відмінні риси, притаманні цим двом видам кооперативів. У результаті цього зроблено висновок, що відмінності суттєвим чином впливають на особливості правового становища та мету створення виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів.

Докорінні соціально-економічні перетворення, які відбуваються в сучасній Україні, пов'язані з ринковою трансформацією різних галузей вітчизняної економіки та, безперечно, вимагають науково обґрунтованої розробки і реалізації нових концепцій і моделей розвитку. Важливе місце та роль в складних умовах нарощення потенціалу й посилення взаємодії всіх складових багатокладної української економіки належить відродженню кооперативного сектора. Кооперативний рух, зорієнтований, насамперед, на внутрішній ринок, на забезпечення щоденного попиту і потреб широких верств населення, необхідно визнати одним із важливих засобів реалізації конструктивних змін в економіці України та формуванні її дієвої інфраструктури. До того ж, проведений нами огляд літератури свідчить, що питанням становлення й розвитку кооперації в світі в цілому і в Україні зокрема, присвятили свої наукові праці юристи, економісти, історики, фахівці в галузі державного управління, що свідчить про всебічний інтерес спеціалістів різних галузей знань до такої інституції як кооперація, котра набула свого поширення у понад ста країнах світу.

Відповідно до статті 94 Господарського кодексу (ГК) України, кооперативи як добровільні об'єднання громадян з метою спільного вирішення ними економічних, соціально-побутових та інших питань можуть створюватися у різних галузях (виробничі, споживчі, житлові тощо) [1]. З огляду на це, а також враховуючи розвиток ринкових відносин, на думку Федоровича В.І., постає необхідність широкого використання кооперативної форми організації праці саме в аграрному секторі економіки. Оскільки, як додає науковець, історичний досвід розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, економічно розвинутих країнах, засвідчує, що саме кооператив, – основна мета якого – обслуговувати основну діяльність членів сільськогосподарських кооперативів, може забезпечити їм реальний доступ до фінансових і матеріальних засобів. Він може і повинен стати ланкою, котра пов'язує товаровиробників і ринок, сприяє у сфері збуту продукції, в матеріально-технічному забезпеченні, кредитуванні, агрономічному та зоотехнічному обслуговуванні тощо [2, с. 261]. Подібної точки зору дотримується і Гаєцька-Колотило Я.З., яка вважає, що саме сільськогосподарська кооперація має пріоритетне значення серед інших видів кооперації в Україні і на сучасному етапі повинна відігравати одну із вирішальних ролей у становленні ринкових відносин на селі [3, с. 6].

Оскільки кооперативи, в тому числі сільськогосподарські, як було зазначено нами вище, стали предметом сучасних наукових розробок, зокрема і фахівцями юридичної галузі, то вважаємо за доцільне вказати на основні питання, що ними вивчалися. Так, Федорович В.І. досліджував правові основи створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів в Україні, Уркевич В.Ю. – правові проблеми становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України, Гаєцька-Колотило Я.З. – організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації, Титова Н. – тенденції та проблеми законодавчого забезпечення прав членів сільськогосподарських кооперативів, Гафурова О.В. – особливості реалізації прав та обов'язків членами сільськогосподарських виробничих кооперативів, Проценко Т.П. – види сільськогосподарських кооперативів за законодавством України та засади правового регулювання управління їх діяльністю. Відтак, видається необхідним проведення порівняльно-правової характеристики виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів, що дасть можливість не лише на теоретичному рівні з'ясувати особливості правового становища кожного з них, а й врахувати їх відмінні риси у процесі спільної розбудови ними інфраструктури кооперативного сегмента аграрного ринку України, розвитку сільської місцевості, розширенні сфери зайнятості сільського населення та підвищенні рівня його добробуту [4].

Нормативною основою функціонування сільськогосподарських кооперативів є Господарський і Цивільний кодекси України, Закон України «Про кооперацію», які містять загальні положення, що поширюються на різні види кооперативів, у тому числі сільськогосподарські. Профільним нормативно-правовим актом, котрий детально визначає організаційно-правові та соціально-економічні умови діяльності кооперативів у сільському господарстві та їх об'єднань, став Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 року. Стаття 1 вказаного Закону містить уніфіковане визначення поняття сільськогосподарський кооператив, а саме, це юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, що є сільськогосподарськими товаровиробниками, на засадах добровільного членства та об'єднання майнових пайових внесків для спільної виробничої діяльності у сільському господарстві та обслуговування переважно членів кооперативу. У зв'язку з цим, сільськогосподарським товаровиробником слід вважати фізичну або юридичну особу незалежно від форми власності та господарювання, в якій валовий дохід, отриманий від операцій з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, за наявності сільськогосподарських угідь (рілля, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень тощо) та/або поголів'я сільськогосподарських тварин у власності, користуванні, в тому числі й на умовах оренди, за попередній звітний (податковий) рік перевищує 75 % загальної суми валового доходу [5]. Також Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» передбачає поділ сільськогосподарських кооперативів за цілями, завданнями і характером діяльності на виробничий та обслуговуючий. Відтак, сільськогосподарським виробничим кооперативом виступає юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва, а сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом є кооператив, створений для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності. Залежно від виду діяльності обслуговуючі поділяються на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та інші. А у разі поєднання кількох видів діяльності можуть утворюватися багатофункціональні кооперативи.

Згідно показників Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ), станом на 1 травня 2010 року нараховується 34978 кооперативів, серед яких 1388 сільськогосподарських виробничих і 776 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Також варто додати, що за видами економічної діяльності із загальної кількості сільськогосподарських виробничих кооперативів 1339 функціонують в галузі сільського господарства, мисливства і лісового господарства, 9 – рибальства і рибництва, 2 – у добувній промисловості, 16 – у переробній промисловості, 1 – у будівництві, 9 – у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, 3 – у сфері транспорту і зв'язку, 5 – у сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та наданні послуг підприємцям, 1 – державного управління, 1 – щодо надання комунальних й індивідуальних послуг та діяльність у сфері культури і спорту. Що стосується сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, то з їх загальної кількості в галузі сільського господарства, мисливства і лісового господарства функціонує 551, 1 кооператив – займається рибальством і рибництвом, 49 – задіяні в переробній промисловості, 7 – у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води, 10 – у будівництві, 137 – у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, 10 – у сфері транспорту і зв'язку, 28 – у сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та наданні послуг підприємцям, 7 – у галузі охорони здоров'я та наданні соціальної допомоги, 9 – щодо надання комунальних й індивідуальних послуг та діяльність у сфері культури і спорту [6]. Таким чином, сферою діяльності сільськогосподарських кооперативів, серед яких переважають виробничі, є не лише суто сільськогосподарське виробництво, тобто вид господарської діяльності з виробництва продукції, яка пов'язана з біологічними процесами її вирощування, призначеної для споживання в сирому і переробленому вигляді та для використання на нехарчові цілі, але й суміжні сфери, пов'язані з агрообслуговуванням та агросервісом, без яких сільськогосподарська діяльність неможлива.

Аналізуючи норми Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», можна виокремити риси, притаманні виключно сільськогосподарському виробничому і виключно сільськогосподарському обслуговуючому кооперативам. Так, виробничі кооперативи здійснюють господарську діяльність на засадах підприємництва з метою отримання доходу, у зв'язку з чим, вони мають право реалізовувати свою продукцію за цінами, що встановлюються самостійно або на договірних засадах, якщо інше не передбачено законом. Враховуючи дану ознаку сільськогосподарського виробничого коопе-

ративу, Гаєцька-Колотило Я.З. висловлює слушну думку, що підприємницький характер сільськогосподарської кооперації відрізняється від традиційно підприємницької діяльності своєю соціальною спрямованістю, що полягає у задоволенні матеріальних, соціальних, культурних та інших потреб членів кооперативів та їх об'єднань [3, с. 6]. Взагалі слід додати, що основою сільськогосподарської кооперації є добровільність об'єднання її членів, як то фізичних чи юридичних осіб, котра ґрунтується на засадах взаємної підтримки, взаємної вигоди допомоги в галузі аграрного господарювання.

Натомість, обслуговуючі кооперативи спрямовують свою діяльність на обслуговування сільськогосподарського та іншого виробництва учасників кооперації, тобто створюються для надання комплексу послуг, пов'язаних з виробництвом, переробкою, збутом продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва і рибництва. Саме сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, здійснюючи обслуговування членів кооперативу, не ставлять за мету отримання прибутку та його розподілу між членами, а функціонують задля задоволення економічних, матеріальних, соціальних та інших потреб членів такого кооперативу. Також вітчизняне законодавство не містить заборони обслуговуючому кооперативу, відповідно до статуту, надавати послуги іншим особам, які не вважаються його членами, в обсягах, що не перевищують 20 % загального обороту кооперативу.

Наступною ознакою, котра є визначальною для поділу сільськогосподарських кооперативів на види, а відтак, впливає на особливості його правового становища, виступає членський склад. Стаття 8 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» передбачає, що членами виробничого кооперативу можуть бути тільки фізичні особи, які досягли 16-річного віку і виявили бажання брати участь у його діяльності. А членами обслуговуючого кооперативу можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які визнають статут і дотримуються його вимог, користуються послугами, формують фонди та беруть участь у діяльності кооперативу. При чому фізичні або юридичні особи можуть бути членами кількох обслуговуючих кооперативів, різних за напрямками діяльності. Важливо зауважити, що загальними умовами створення сільськогосподарського кооперативу є добровільні засади, чисельність членів кооперативу повинна бути не менш ніж три особи, а засновниками можуть бути лише громадяни України та юридичні особи, зареєстровані в Україні. В той же час вітчизняне законодавство не містить обмежень щодо членства у створеному кооперативі іноземців і осіб без громадянства. Крім того, у сільськогосподарських кооперативах усіх видів допускається асоційоване членство, котре дає можливість кооперативу збільшувати свої фонди, без зростання його кількісного складу [2, с. 274]. Асоційованими членами можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які визнають його статут та зробили пайовий внесок у створення та розвиток кооперативу, вони мають право дорадчого голосу (на відміну від членів, які користуються правом ухвального голосу), а також на отримання частки доходу на свій пай. А в разі ліквідації кооперативу його асоційовані члени мають першочергове право на отримання свого майнового внеску та відповідних часток доходу і повернення їх земельних ділянок у натурі (на місцевості).

Розглянута нами ознака членського складу виробничого і обслуговуючого сільськогосподарських кооперативів впливає на зміст обов'язків його членів. Так, серед загальних принципів діяльності сільськогосподарських кооперативів (як добровільність членства фізичних і юридичних осіб в кооперативі та безперешкодний вихід з нього; відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає користуватися послугами цього кооперативу та у разі потреби погоджується брати участь у фінансуванні його на умовах, встановлених статутом: демократичний характер управління, рівні права у прийнятті рішень за правилом «один член кооперативу – один голос»; обмеження виплат часток доходу на пай; розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі в діяльності кооперативу; контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, передбаченому статутом цього кооперативу), слід назвати і такі, котрі властиві тільки членам виробничого чи обслуговуючого кооперативу. Зокрема, стаття 3 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» передбачає обов'язкову трудову участь членів у діяльності виробничого кооперативу та обов'язкову участь членів у господарській діяльності обслуговуючого кооперативу шляхом поставки (збуту) через кооператив продукції, сировини, придбання товарів у кооперативі, користування послугами кооперативу. Відтак статутом кооперативу повинні визначатися форми трудової участі та оплати праці членів сільськогосподарського виробничого кооперативу та форми господарської участі членів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. До того ж члени кооперативу повинні брати участь у господарській діяльності обслуговуючого кооперативу в обсязі, що становить більшу частину річного обороту діяльності, яка кооперується.

Таким чином, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, маючи неприбутковий характер діяльності, вважаються економічною основою для об'єднання, насамперед, дрібних сільськогосподарських товаровиробників для сприяння їх діяльності, підвищення ефективності господарювання, а також забезпечення збуту продукції та її переробки. Припускаємо, що з огляду на це Кабінетом Міністрів України затверджено низку нормативних актів, котрі мають посилити роль сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на аграрному ринку нашої держави. Серед них слід назвати Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2009 року № 219-р «Про затвердження плану організаційних заходів щодо сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та забезпечення доступу особистих селянських і фермерських господарств на ринок аграрної продукції»; Постанову Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 року № 557 «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року», яка передбачає надання всебічної організаційно-правової, матеріально-технічної державної підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що забезпечуватиме просування сільськогосподарської продукції особистих селянських, фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників на організований аграрний ринок за стабільними цінами, сприятиме в цілому реалізації потенціалу аграрного сектору економіки та підвищенню його конкурентоспроможності; Постанову Кабінету Міністрів України від 1 липня 2009 року № 723 «Про затвердження Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів»; Постанову від 9 вересня 2009 року № 1039 і Розпорядження від 19 серпня 2009 № 1014-р «Деякі питання надання державної підтримки сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам», якими визначено обсяг коштів для державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та перелік показових сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, яким надається державна підтримка. Таким чином, сільськогосподарський кооператив, незалежно від його виду, є важливим сегментом інфраструктури аграрного ринку, оскільки він як найкраще сприяє розвитку сільської місцевості, розширенню сфери зайнятості сільського населення та підвищенню рівня його добробуту.

Список літератури

1. *Господарський кодекс України* від 16.01.2003 року № 436-IV із змінами // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003 р., № 18, ст. 144.
2. *Аграрне право України: Підручник* / За ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2006. – 448 с.
3. *Гасцька-Колотило Я.З.* Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. — К., 2003. – 22 с.
4. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 03.06.2009 року № 557 «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року» // Офіційний вісник України від 15.06.2009 р., № 42, стор. 49, стю 1408.
5. *Закон України* «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17.07.1997 року № 469/97-ВР із змінами // Голос України від 13.08.1997.
6. *Державний комітет статистики України.* Експрес-випуск від 20.05.2010 № 125: Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) на 1 травня 2010 року // Електронний ресурс – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Науковий керівник – Корчак Н.М., завідувач кафедри